

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum

In Duos Libellos Partitum

De Decimis, oblationibus, Sepulturis, bonis Parochorum, aliisque scitu
utilissimis materiis

Engel, Ludwig

Salisburgi, 1668

Cap. 4. De Vsuris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40891

CAPUT IV.

DE USURIS.

MAteriam usurarum ad cognitionem Parochi spectare tum ratione peccati, tum ratione Ecclesiasticæ sepulturæ, & cautionis ab usurarijs de restituendis usuris in articulo mortis per Parochos exigendæ *jux. c. 2. de usur. in 6. superius in p. 4. c. 3. sub n. 20.* insinuatum est, placuit proinde etiam hanc Manuali Parochorum superaddere.

§. I.

Quid sit usura, ac quo jure prohibita?

SUMMARIA.

- I. *Usura quid?*
- II. *Usura propriè tantùm in mutuo committitur, si pro eo aliquid temporale pretio estimabile exigatur.*

3. Usura

1. Usura quidam requirit pactum, sed id aliquando est implicitum.
2. Usurae quaedam licite, seu compensatorie lucri cessantis, aut damni emergentis.
3. Usura jure divino, naturali, & humano prohibita.
4. Qua ratione Deus concesserit Iudaeis sanum cum gentibus exercere.
5. Explicantur alij textus scripturae.
6. Cur Usurae etiam jure naturali prohibita.
7. Sub nomine mutui potest aliquando latere alius contractus licitus.
8. Usura non possunt aliqua lege permitti.
9. Peccant graviter contra Iustitiam, qui Iudaeis vel alii exercitium usurarium concedunt.
10. An peccet debitor solvendo usuras?

Usura apud Latinos usum, vel I
 potius & magis accommodè
 ad sensum hujus loci fructum &
 utilitatem ex usu rei provenientes
 significat, veluti Cicero in Verrem:
 "Pyratis, ait, lucris usuram dedistis?"
 idem de senectute: terra inquit,
 nunquam sine usura reddit, quod acce-
 dit. Verùm ad præsentem materiam
 de usurae descriptiones, & defini-
 tiones adferunt interpretes, ex qui-
 bus

bus omnibus sequentem colligo, & definitio, *usuram esse, quid quid ex mutuo temporale, & pretio aestimabile per pactum lucri causa sorti seu debito principali accedit.* consideremus singulas hujus definitionis particulas.

- 2 Dico I. *ex mutuo*: nam usura propriè tantum in contractu mutui committitur, per textum & DD. communiter in c. 1. 14. q. 3. sicuti & sententia Christi paulò post citanda de solo mutuo loquitur. Est enim mutuum ex sua natura contractus gratuitus, ubi regulariter sufficit, pecuniam mutuò acceptam sine alio additamento mutuanti reddere. In aliis verò contractibus, ut in emptione, venditione, permutatione, locatione & similibus, potest quidem committi dolus vel iniquitas habens annexam obligationem restitutionis, ut si res carius justo pretio, ut vitiosa vendatur &c. sed non usura propriè dicta, adeoque nec ibi pænæ specialiter contra usurarios latae locum habent, nisi quatenus aliquando palliat

tum mutuum continent, prout ista omnia in hoc, & sequenti §, magis declarabimus.

Dico II. *Temporale*; si enim pascaris cum mutuuario, ut præter restitutionem pecuniæ mutuatæ teneatur tibi conferre beneficium Ecclesiasticum, vel dare rem aliam spirituales aut sacram, potius *simonia* quam *usura* commissa dicetur.

Dico III. *Pretio æstimabile*, unde quamvis de Jure Civili usura proprie in pecunia numerata consistere videatur. l. eos 26. §. 1. & passim C. de usuris. Panor. ad rub. hujus tituli n. 4. de Jure tamen Canonico (quod circa usuras tanquam in materia peccati conscientiæ prævalet juri Civili) usura censetur, licet res aliæ, quàm pecunia ultra sortem à mutuuario exigantur, ut v. g. certam quantitatem frumenti solvat, & certas operas præstet, ut actionem quam contra mutuuantem habet, remittat &c. cap. 3. causa 14. q. 3.

Notanter autem loquor, si talia ultra

ultra capitale mutuatum exigantur, nam si, quod aliquando fieri solet operario vel opifici volenti à te mutuari pecuniam, eandem tribuas cum pacto, ut is nullam quidem pecuniam restituat, sed pro ea operas præstet, vel opus aliquod conficiat, non erit usura, sed contractus licitus, atque idem, ac si operario mercedem anticipatò dedisses, dummodo operæ præstitæ non pluris æstimentur, quam pecunia numerata.

- 3 Dico IV. *per pactum*: id est, ut mutuarius ex obligatione contracta teneatur aliquid ultra sortem principalem mutuanti solvere. quare secus est, si mutuarius propria sponte ex mera liberalitate vel gratitudine mutuanti aliquid tribuat, pro ut in simili de simonia dicitur, non esse simoniam, si pro re spirituali absque præcedenti pacto aliquid liberaliter oblatum accipiatur. si enim mutuarius posset cuicumque alteri res suas donare, cum quilibet rei suæ moderator sit & arbiter *l. in re man-*

data.

data. C. mandati. sanè mutuans qui
 ei mutuando beneficium præstat,
 non debet esse deterioris conditio-
 nis, ut munus pro beneficio liberè
 oblatum accipere nequeat, cum na-
 turalis ratio hominibus obligationem
antidoralem, seu reciproce gratitudi-
 nis erga benefactores imponat.

Interim tamen quia *antidoralis* ob-
 ligatio ordinariè tantum moralem
 honestatem, non juris vinculum, aut
 actionem vel exactionem inducit, ne-
 que obligat ad certum & determina-
 tum gratitudinis actum in specie, sed
 ad aliquam gratitudinem in genere,
 idcirco non auderem à peccato usuræ,
 autem *mentalis* excusare illos, qui li-
 bertatem & gratitudinem non tam
 spectant, quàm extorquent, & in-
 gentibus hominibus non aliter mu-
 unt pecunias, quàm sub spe pro-
 missionis, & etiam exactione largæ
 remunerationis. Id quod satis pro-
 textus *in c. consuluit 10. x. de usu-*
ubi Pontifex usurarium iudicat
um, qui (utimur verbis ejusdem
cap.)

cap.) non aliàs mutuo traditurus eo
 proposito mutuam pecuniam credit, ut
 licet omni conventionione cessante plus ta-
 men sorte recipiat. Sunt tamen non-
 nulli qui cum Les. de justitia & iure
 l. 2. c. 20. n. 34. & 56. hunc textum
 exponant de eo casu, quando non
 sub ratione gratitudinis, sed sub ra-
 tione justitiæ & obligationis civilis
 aliquid ultra sortem exigitur: hæc
 tamen interpretatio non videtur tex-
 tui generaliter & sine tali distinctione
 loquenti satis convenire, nam obli-
 gatio civilis & justitiæ, cum ex ipso
 contractu mutui, utpote gratuiti, ex-
 se nequeat, necessariò ex conventio-
 ne & pacto accedente esse debet.
 Pontifex autem supponit omnem
 conventionem, quæ obligationem
 civilem inducat, abesse, & in eo ma-
 gis se fundat, quod mutuans non ve-
 lit aliter mutuare, quàm ut aliquid
 ultra mutuatam pecuniam quo-
 cunque deinde titulo vel colore
 sive justitiæ, sive gratitudinis, à mu-
 tuatario recipiat. Idque confirmari

IV. tur ex c. 2. vers. alij & c. 3. vers. si quis
 credit, ut causa 14. q. 3. ubi SS. P. P. donativa
 e plura & munuscula (intellige, non libera
 nen non- sponte oblata, sed exacta) à debitori-
 & iure bus recipientes usurarios reputant;
 et textum munuscula autem & donativa utique
 do non rationem justitiæ non habent, sed
 d sub ra- remunerationis.

Ratio autem fundamentalis mihi
 videtur, quod usura principaliter
 prohibita sit, ob gravamen indigen-
 tium, qui spe recipiendæ pecuniæ
 cum suo detrimento qualibet pacta
 etiam facile ineunt, est verò etiam
 gravamen indigentium, si sciant, se
 pecunias aliter obtinere non posse,
 quam si liberaliter donent mutuanti
 non sine damno suarum facultatum.
 tales proinde donationes in effectum
 arum differunt à pactis propriè usu-
 rariis, quia utrinque lucrum ex mu-
 tuato est, non voluntate libera da-
 tum, sed necessitate recipiendæ pe-
 cuniæ extortum. quare cum dicimus
 usuram tantum ex pacto esse, ita ex-
 plicari debet, ut sit ex pacto vel etiam
 ex

ex tali actu, qui pacto saltem tacito
 aequivaleat, atque hanc nostram sen-
 tentiam docet Syl. verbo *usura* §. 1.
 n. 1. & 2. Cov. *variarum resolut.* li-
 bro 1. c. ult. n. 4. & Navar. in com-
 mentario de *usuris* notabili 10.

Dico denique, *lucris causa*: &
 quidem hoc lucrum debet esse ex
 mutuo tanquam fructus pecuniae
 mutuatae, non verò ex alia causa pror-
 sus à mutuo separata.

Ideo non erit *urarius* censendus
 Dominus vel Parochus, qui colono
 vel parochiano mutuo dat frumen-
 tum pro semine, aut pecunias pro
 emensis rebus ad culturam agri ne-
 cessariis, ea conditione, ut tanto di-
 ligentius, & sine diminutione pen-
 sionem annuam pro locato praedio
 rustico, aut decimis persolvat; quia
 istae pensiones & decimae debentur
 ex alia causa quam ex mutuo scilicet
 ex contractu locationis & jure pa-
 rochiali.

Item neque ille lucrum capit, sed
 suum consequitur, adeoque & ab

usura immunis est, qui debitori novum mutuum præstat, eo pacto, ut id una cum vetere debito tanto citius sibi restitatur *Henric. Canis. de usuris c. 1. n. 6. arg. c. 1. in fine de usur.*

Præterea aliquando à mutuuario aliquid exigere potest ultra sortem per modum interesse, & compensationis, quando scilicet sua interest, pecuniam non dari mutuo. Unde DD. communiter & rectè usuras dividunt, quod aliæ sint merè lucratoria, & propterea illicitæ, aliæ verò compensatoria, & licitæ. Atque hoc interesse creditoris ob quod fit compensatio, versus duplex constituunt: Unum quod vocant interesse lucri cessantis, alterum, interesse damni emergentis. Interesse lucri cessantis dicitur, quando creditor ex pecunia potuisset sibi honestum lucrum sperare, ut si eandem mercaturæ, emendis prædiorum aut redditibus annuis applicasset &c. nihilominus neglecto illo lucro in pecuniam amici mutuam dederit, quod non iniquè aliquid ultra sortem

T

penit

petit creditor, ne officium suum, & beneficium alteri præstitum sibi damnosum sit. *L. sed si quis 7. ff. quemadmodum testam. aper.* Quamvis autem And. Gail. lib. 2. observ. 6. n. 2. ex praxi Camerae Imperialis non videatur admittere *interesse lucri cessantis*, nisi in mercatore solito negotiari: communis tamen opinio est in contrarium, teste Canisio dicto c. 1. n. 8. Navar. in Man. Confess. c. 18. n. 211. nam eadem æquitatis ratio, quæ facit, ut mercator æstimare possit carentiam lucri, etiam in aliis hominibus militat, dummodò quantitas *interesse* huius arbitrio boni viri æstimetur, & consideretur, lucri speratum potuisse variis ex causis accidentibus incertum fuisse.

Interesse damni emergentis appellatur, quando creditor propterea aliquid exigit à debitore, quod ob mutuatam pecuniam ipse non tantum lucro caruerit, sed insuper damnum aliquod in rebus suis passus fuit, ut quia ob defectum pecuniæ domi-

non restaurata corrumpitur; vel quia
 mutuavit frumentum, & cum id suo
 tempore non redderetur, creditor in-
 terea coactus fuit alibi cariori pretio
 frumentum emere &c. Ubi sanè de-
 bitor gravari non debet, ut credito-
 rem indemnem servet, ne alteri per
 alterum iniqua conditio inferatur.
 non debet ff. de R. l. & beneficium
 creditoris sibi ipsi damnosum sit. De
 utroque hoc interesse *lucris cessantis*
 & *damni emergentis*, textus est ex-
 pressus in l. 3. §. ultimo. De eo, quod
 in loco l. unica C. de sententiis, qua
 pro *quod interest* &c. Utrum autem
 interesse *lucris cessantis*, & *damni e-*
mergentis in pactum deduci possit,
 & peti, etiamsi debitor in mora
 non fuerit, & nunquam pro solu-
 tione interpellatus, in §. sequenti di-
 cimus, ubi sæpius de hac materia
 sententia incidet.

Post explicatam usuræ definitio-
 nem restat, ut videamus quo jure u-
 suræ prohibitæ sint. Et in primis
 præter Carol. Molinæum in tracta-

tu de commerciis n. 7. § 11. pro ce-
 to tenendum est, usuras etiam juxta
 moderationem Juris Civilis exerce-
 re, esse peccatum, ita ut qui con-
 trarium pertinaciter asserere ausus fu-
 erit, in eum, tanquam hæreticum,
 animaduerti debeat juxta constitui-
 onem Concilii Viennen. *inclementi-
 na unica §. sanè h. tit.*

§ Etenim ex communi DD. sententi-
 a usuræ non tantum jure humano
 ecclesiastico, sed etiam divino
 naturali prohibitæ sunt: prout
 expressè affirmat Pontifex in c. 4.
 2. ubi dicit: quòd *usuras utriusque*
testamenti pagina detestetur &c.

Quod igitur attinet ad Testamen-
 tum Vetus, habetur, *Deuter. 23.*
non sceneraberis fratri tuo (id est, qui
 eiusdem fidei est, sicut Apostoli omnia al-
 ios Christianos appellarunt fratres
actorum 1. § 6. c. & scriptus alibi est
ad usuram pecuniam nec fruges,
quamlibet aliam rem. Item *Ezechiel*
c. 18 dicitur, qui ad usuram non
modaverit, & amplius non accepit

pro eorum iustitia iuxta
iam juxta
is exerce
qui con
e ausu fu
ereticum
constituti
n clementi
D. sententia
e humano
divino
e prout
inc. 4.
riusque
e.
Testament
uter. 23.
id est, qu
Apostoli
unt frat
ius alibi
fruges, n
n Ezechie
m non con
on accep

hoc iustus est, & vita vivet. De
que in psal. 14. legitur, eum habi
turum in tabernaculo Domini, qui
ingreditur sine macula, operatur iusti
tiam, loquitur veritatem, & pecuniam
suam non dedit ad usuram. In Novo
Testamento Luca 6. c. ait Christus,
nefacite, & mutuum date nihil inde
perantes, hoc est, nihil ultra, quàm
deditis, lucri causa recipientes.

Verùm contra istos Scripturæ tex- 6
tus aliqua argumenta opponuntur,
quæ breviter referemus & resolve-
mus. Primò in illo loco Deuter. 23.
dicitur, non feneraberis fratri tuo,
& alieno, ergo videtur consequens,
ut usuras non esse malum intrinsecè, &
de naturæ prohibitum, aliàs Judæ-
is id est, quod Deo non fuisset concessum usuras
exercere a gentilibus sive gentes exercere.
Iam extra bellum, & sine causa non
licet occidere gentilem & infidelem,
nec occisio innocentis intrinsecè &
de naturæ mala sit. R. duplicem
est huius objectionis solutionem,
quod Iudæis olim concessum

sum fuerit usuras exercere cum gentilibus ad vitandum maius malum, ne scilicet cum suis fratribus & Iudæis id facerent. sicut ex D. Tho. refert Canis. dicto c. 1. n. 22. aliquando enim inter duo mala, quorum utrumque evitari nequit, tolerari potest minus malum ad evitandum maius, non quidem approbando, sed dissimulando minus. Altera solutio, quæ magis mihi placet, est, quod Deus Dominus universi omnes gentilium facultates, & terras tradiderit in potestatem Iudæorum, proinde cum illas facultates potuissent gentilibus per arma & bellum auferre, potuerunt etiam per usuras, sicut Exod. 12. c. eisdem Iudæis concessum fuit, ut Ægyptios spoliarent vasis argenteis & aureis ac vestibus sibi commo- datis. Quam interpretationem etiam probat D. Ambros: relatus e. ultimo. causa 14. q. 4. qui iure iuratoquit, inseruntur arma, huic iure iurato dicuntur usurae, sine gladio se de- uleiscitur, qui fuerit usurarius ex-

um gen- inimici. Est tamen advertendum ,
malum, quod hoc sensu & casu *usura* summa-
& Iudaeis tur in generaliori significatione pro
no. refert quolibet usu vel lucro, non in specie
uando e- quatenus est pactum illicitum & ma-
m utrum- lum intrinsecè; nam tunc *usura* pec-
ari potest catum est, quando ex sola causa mu-
m maius, ni aliquid ultra sortem accipitur;
sed disti- scis verò, si ex alia causa à mu-
lutio, que ni separata, ut *iure belli* teste D.
mod Deus amb, ind. c. ult. & multo magis *iure*
gentilium domini jam prius sibi à Deo additi.
erit in po- quemadmodum etiam diximus, esse
inde cum *usuras compensatorias*, in quibus ex
gentibus causa *lucris cessantis vel damni emer-*
e, potue- gentis aliquid ultra sortem exigitur,
Exod. 22. *usura* quidem dicuntur, sed pec-
lum fut- *aminosa* non intelliguntur.
alis argen- 2. Opponitur alius locus apud
i commo- *Deum*
tionem *Deum* 19. c. ubi *Dorzius* repre-
relatus *Deum* servum, quod pecuniam
iure *Deum* non dederit ad *usuram*. *Deum* per
iure *Deum* parabola *Christum* non ap-
iure *Deum* obare *usuras*, sed tantum referre
Deum *Deum* hominum, eosque commo-
Deum *Deum* ut cum in istis *lucris terrenis &*

perituris solliciti sint, multò magis debeant esse solliciti in fructu bonorum operum, & lucro vitæ æternæ, sicut etiam de villico defraudante Dominum suum similis parabola apud eundem Luc. 16. c. habetur.

3. Videtur, quòd ille textus Lucæ 6. c. *mutuum date, nihil inde sperantes*; sit accipiendus tantum de consilio, non autem de præcepto Evangelico. Quia dare mutuum non est de præcepto, sed de consilio & charitate. R. priorem partem huius textus videlicet *mutuum date* non esse quidem de præcepto, esse tamen partem alteram: *nihil inde sperantes*. Quod debet colligi ex textibus veteris testamenti prohibentibus usuras, quos supra allegavimus. Nam Christus non venit *solvere legem, sed adimplere Matth. 5. c.* Similis textus habetur psal. 75. *vovete, & reddite Domino Deo vestro ubi prius verbum vovete, non est præcepti, sed postea rursus reddite.* juxta illud Deuter: 23. *si nolueris vovere, absque peccato eris*

quod autem semel egressum est de labiis
tuis observabis, & facies, sicut promi-
sisti Domino Deo tuo &c.

Quod autem jure Naturæ, sive 8
naturali ratione usura illicita sit pro-
bat Covar. resolut. lib. 3. c. 1. & cum
eo communiter DD. hoc argumen-
to: vel enim creditor capit lucrum
ex mutuo pro ipsa sorte, vel pro usu
ejus? sed neutro modo citra iniquita-
tem potest lucrum capere. Non e-
nim pro ipsa sorte, quia justitia com-
mutativa, quæ in contractibus ob-
servatur, desiderat æqualitatem, &
non permittit, ut pars contrahens
plus reddere teneatur, quam accepit.
Ita in permutatione vel emptione
pro equo valente in summo pretio
centum florenos non potest accipi
alius equus, vel quantitas pecuniaria
centum imperialium. Similiter ergo
& in mutuo pro centum florenis
mutuo datis non licet accipere plus
quam centum florenos. Sed neque
pro usu sortis lucrum peti potest, quia
usus vel utilitas cujuslibet rei pertinet

T S

ad

ad dominum, mutuatarium autem efficitur dominus rei mutuatae (mutuum enim inde nomen accepit, quod ex meo tuum fiat l. 2. ff. si certum petatur) ergo ad mutuatarium & non ad mutuantem usus pertinet. Et cum mutuum tantum in pecunia, vino, frumento & similibus rebus usu consumptibilibus consistat, usus ejus à dominio separari non potest. L. hoc Senatusconsulto. in fine ff. de usu fructu earum rer. quae usu consumuntur. Hinc est, quod in contractu locationis si v. g. alteri per annum locum aedes meas, vel agrum meum magis quam in mutuo aliquid peti possit ultra restitutionem domus vel agri, quia in hoc contractu locator manet dominus, & consequenter utilitas ex re sua à conductore percepta ad ipsum respicere debet. Praeterea locatio est rerum talium, quae permanentes usus & utilitatem adferunt, pecunia autem ex sua natura stercilis est, ejusque usus in exponendo seu abutu consistit. Quod & Aristoteles divi-

na lege destitutus solo lumine natu-
 rz agnovit, dum *1. polit. c. 7.* ait:
maximè præter naturam esse hunc ac-
quirendi modum, ut in scœnore nummus
nummum pariat.

Si verò alicui istæ rationes ni-
 mis subtiles videantur, is apprehen-
 dat aliam, quam tradit Corasius *lib. 3.*
Miscell. c. 21. n. 7. quod usuræ ideo
 naturali æquitate inspecta illicitæ
 sunt, cùm absorbeant egentium for-
 tunas, dum hi in necessitate consti-
 tuti pecuniis à sceneratoribus sub
 quacunque lege acceptis tandem ad
 summam inopiam redigantur, nova
 semper debita contrahentes. Item
 quod iniquum sit, actum charitatis
 & societatis humanæ, qui in mutui
 datione consistit, ad proprium lu-
 crum & alterius damnum conver-
 tere. Unde si quis objecerit contra
 priores rationes, creditorem saltem
 aliqua ratione comparari posse do-
 minium retinenti, sicut qui actionem
 ad rem repetendam habet, rem in suis
 bonis habere videtur, *l. qui actionem*

444 Pars V. Miscell. Caput IV.

15. ff. de R. l. L. id apud se. 143. ff. de V. s. L. rem in bonis § 2. De acquir. rer. dom. Item quod contractus ex conventionem partium etiam contra vel præter ordinariam suam naturam legem accipiant. c. contractus. De R. l. in 6. l. contractus 23. ff. eod. tit. sane difficilis erit responsio, nisi juxta hanc posteriorem rationem dicamus, allegatas juris regulas nõ procedere, si exinde proximus contra æquitatem & Christianam charitatem damificetur, ita enim leges ex bono & æquo interpretari oportet, ut sint conformes illi generali juris præcepto alterum non ladere §. 3. l. de i. & l. placuit C. de judic.

Non relevat creditorem si dicat, se debere interim carere pecuniâ cum periculo, ne fortassis debitor plane depauperetur, & nunquam restituat, atque ideo se non inique aliquid ultra sortem petere. Nam cum sit in arbitrio creditoris, an velit mutuare, nec ne, sola carentia pecuniæ que ex ipsius voluntate processit, non

IV. 143. ff. *de acquir. actus ex contra naturam us. De Re d. tit. la- nisi juxta dicamus, procedere, æquita- em dam- bono & ut sint præcep- de i. & l. i. dicat, le niâ cum tor plane restituat, quid ul- am sit in mutare, niâ quæ non est jus*

justus titulus ad aliquid amplius exigendum, nisi sit conjuncta cum interesse *lucris cessantis* vel *damni emergentis*. Periculum verò amittendæ sortis aliquando quidem facit jus, ut rectè aliquid præter sortem petatur sicut in §. sequenti dicemus, sed id tunc demùm: si per pignora aut fidejussores non possit creditori satis cautum esse: debet quoque cogitare, etiam retentam domi pecuniam non fuisse extra omne interitus periculum.

Deinde etiam hic obiter notari potest, si quis à te roget mutuum non causa necessitatis tuæ, sed utilitatis quærendæ, volens honestam negotiationem instituire, prædia emere, & lucrum ac fructus ex hac pecunia quærere, poteris cum eo tale pactum facere, ut is præter pecuniam acceptam teneatur tibi aliquam partem lucri restituere & communi-icare; talis namque contractus in effectu est *species societatis*, contractus de jure gentium liciti, in qua al-

ter

ter pecuniam, alter operam confert.
 §. 2. *Instit. de societate.* Imò sicut in
 multis contractibus *mutui* nomen
 non habentibus, cum gravamine
 tamen proximi initis, potest latere
 implicitum mutuum & usura, per ea,
 quæ tradentur in §. seq. ita, cum con-
 trariorum eadem sit ratio, sub nomine
mutui, præsertim à plebeis, & jurium
 ignavis prolato, ubi proximi potius
 augmentum, quàm damnum quaeri-
 tur, potest sub se implicitus alius
 contractus societatis, emptionis, cen-
 sus &c. ut inferius ad fin. cap. dice-
 mus,

10. Caterum cum usura jure divino
 & naturali prohibita sit, non potest
 ullo modo fieri licita, nec dispensati-
 one Pontificis, qui non dispensat con-
 tra jus divinum & naturale *c. super eo*
h. tit. nec consuetudine, quia jus di-
 vinum & naturale sunt immutabilia
sed naturalia. Inst. de I. N. G. & C. &
 diuturnitas temporis peccatum non
 minuit, sed augmentat: ac multitu-
 do peccantium non parit peccato

patrocinium. cap. ultimo de consuetu-
dine: nec favore piarum causarum,
videlicet ob utilitatem Ecclesiæ, pau-
perum, vel redemptionem captivo-
rum. dicto c. 4. h. t. c. 1. & seq. causa
14. q. 5. immolantis enim ex iniquo
oblatio est maculata, & dona iniquorum
non probat altissimus. Eccles. 34. nec
denique ex legibus & statutis Prin-
cipum ac Dominorum seecularium,
quia nec ipsi in materia peccati ali-
quid contra jus divinum statuere
possunt *Clementina unica h. t.*

Unde quamvis leges Civiles per-
miserint usuras personis illustribus,
& negotiatoribus cum quadam mo-
deratione, ut scilicet maximæ usuræ
essent duodecim pro centum, idq; solū
in casu scenore nautico, ubi periculum erat
mutuantis; communes verò usuræ
sunt sex vel etiam quatuor pro centum
ut ex l. eos. C. de usuris interpreta-
tur. *Less lib. 2. c. 20. n. 33.* has ta-
men leges non excusare à peccato (ni-
quatenus interesse *lucri cessantis,*
damni emergentis, aut *justa ratio*
pericu-

periculi concurrat) contra Carolum Molinum loco supra citato communiter sentiunt Catholici DD.

Sed iidem DD. concedunt, ad vitandum majus malum valere legem, quæ certum modum usuris statuat, non quod exinde usuræ licitæ reddantur, sed ne usurarii sub alio prætextu *lucris cessantis, damni emergentis, aut periculi,* nimium à debitoribus extorqueant. Prout hodie in Imperio passim usitatum est, ut *§. pro 100.* exigantur. quare qui secundum talem moderationem usuras exegerit, in foro externo, quantum ad penas non censetur usurarius, eò quod præsumatur, has usuras non esse mere *lucratorias,* sed *compensatorias* lucris cessantis vel damni emergentis, cum quilibet ex 100. facile annuatim possit *§.* lucrari, si pecuniam emendis prædiis aut alteri honesto negotio applicet.

Interim tamen, si pecunia revera apud mutuante[m] fuisset otiosa, & nihil sua intersit, eam mutuo dante

volunt plerique, talem in foro inter-
no seu conscientia (ubi non ex præ-
sumptione, sed ex veritate procedi-
tur) haud esse immunem ab usura,
præsertim si debitor necessitatis cau-
sa non lucri & utilitatis, sicut paulò
superius diximus pecuniam mutuam
acceperit, videatur Henri. Canis. de
Usuris c. 1. n. 9 ubi ex verbis Reces-
sus Deputatorum Imperij Spiræ ce-
lebrati Anno 1600, & à Rudolpho
II. confirmati, demonstrat, jure
Imperii 5. pro 100. tantum ex præ-
sumptione lucri cessantis vel damni
emergentis permitti.

Præterea in c. 1. h. t. in 6. gravi
& sub censuris prohibet Ponti-
fex, ne Christiani, præsertim Eccle-
siastici, in suis terris alienigenas exer-
centes usuras habitare permittant:
mortaliter adversus Justitiam legem
peccare Magistratus ait Paul. Lym.
Theol. morali lib. 3. tractatu 4. c. 6.
n. 4 qui Judæis, aut aliis, usu-
rum licentiam dant cum obligati-
one seu pacto magni tributi sol-
vendi,

IV.
Carolus
ato com-
DD.
nt, ad vi-
e legem,
s statuat,
reddan-
prætextu
entis, aut
ibus ex-
Imperio
pro 100.
ndum ta-
exegerit,
ad panas
eò quod
esse me-
rias lucri
ntis, cum
atim pol-
emendis
negotio
a revera
riosa, &
uo dar
volum

vendi. ex hoc enim cooperantur peccato usurarum, & inde fit, ut ad solvendum istud tributum Iudæi vel alii usurarii usuras augere & pauperes magis opprimere cogantur.

12 Demum pro coronide hujus §. etiam inquirendum est, an non tantum creditor peccet exigendo usuras, sed etiam debitor eas promittendo? Negativa satis evincitur ex c. debitores, 6. x. de jurejurando. ubi dicitur, quod debitor, qui sub juramento promisit, solvere usuras, teneatur, hoc juramentum servare, quamvis postea auctoritate Magistratus creditor compelli debeat, ut usuras restituat. unde subsumitur, obligatio, cui accedens juramentum validum est, & servandum, non est peccaminosa, quia juramentum cum peccato & contra bonos mores non est obligatorium juxta regulam 48. juris in 6. sed huic obligationi, qua debitor promittit solvere usuras, potest accedere juramentum validum, & servandum, ergo &c. Et quidem quod debitor non peccet

peccet peccato usuræ, res per se clara est, neq; enim ipse lucrum ex mutui quærit cum alterius gravamine, sed ipsemet gravatur, & alteri in re sua lucrum concedit. Tota verò difficultas est, an non peccet debitor tanquam complex & consentiens peccato creditoris? Nam si debitor usuras non promitteret creditor exigere non posset, Apostolus verò *ad Rom. 1. c. in fine* consentientes peccato æquiparat peccatum facientibus. Nihil ominus dici potest, illum consensum esse peccatum, qui non tam ex necessitate, quàm ex complacentia peccati procedit, vel qui est causa peccati in altero. At debitor promittens usuras nec habet complacentiam in peccato usurarum, vellet enim mutuum gratis accipere; nec movet creditorem ad usuras exercendas, cum is aliàs ita constitutus supponatur, ut sine usuris credere pecuniam nolit, sed necessitate magis accipiendæ pecuniæ consentiat, veluti si latroni exigenti pecunias promittat.

promittat, utique per hoc non dice-
tur peccaminosè in peccatum latro-
cinii contentire.

§. II.

De specialibus quibusdam pa-
ctis an sint usuraria?

SUMMARI A.

1. An oporteat interesse in pactum deducere?
2. Propter periculum aliquando potest aliquid exigi ultra fortem.
3. Explicatur e. naviganti de usuris.
4. Montes pietatis an usurarii?
5. Disputatio de pacto antichrystos.
6. Pactum de retrovendendo an licitum.
7. Olla fortunæ excusatur ab usura & ab ini-
quitate, non tamen expedit Reipub.
8. Venditor ob dilatam solutionem an possit
pretium augere.
9. Sitne licitum emergo chyrographa debitorum
pro minori pecunia?
10. Examinatur prolixè contractus censualis
11. In specie de censu personali, & qualiter
differat à mutuo.
12. De cambio, & eius lucro.

I **Q**Uæritur primò an interesse la-
cri cessantis, vel damni emer-
genus possit à creditore statim tem-
pore

pore dati mutui in pactum deduci?
 Respondeo affirmativè, nam quod
 iuste possum exigere, possum etiam
 in pactum & obligationem expres-
 sam deducere. Imò si creditor ab
 initio hoc interesse in pactum non
 deduxerit, ex post facto non poterit
 id aliter ab invito debitore petere,
 quam si debitor *in mora* fuerit, hoc
 est, si interpellatus à creditore (qui
 voluit alibi honestum lucrum quære-
 re, vel damnum emergens præcave-
 re) non solverit. aliàs enim debitor
 rectè excipiet, si scivisset, tanti credi-
 toris ob mutuam pecuniam in-
 teresse, se vel pecuniam ab ipso non
 fuisse mutuam accepturum, vel cer-
 tè interpellatum fuisse illicò solutu-
 rum. si tamen mutuum ad certum
 tempus contractum sit, tunc elapso
 illo tempore si debitor non solverit
 hoc ipso & sine alia interpellatione
 constituitur in mora, nam dies inter-
 pellæ pro homine *Laym. dicto loco n.*
10. Navar. in manuali c. 17. sub
n. 211.

Quæ-

Quæritur 2. an, & quando ratio-
 ne periculi amittendæ sortis, seu sum-
 mæ capitalis mutuatæ possit aliquid
 exigi? Plurimi DD. tam Recentio-
 res, quàm veteres sentiunt, res su-
 as exponere periculo ob gratiam al-
 terius esse pretio æstimabile, cum ne-
 mo teneatur gratis pro altero curas
 suscipere, & res suas jactare, proin-
 de creditorem citra iniquitatem pos-
 se aliquid pro hoc periculo exigere,
 si illud subeat mutuando debitori, &
 debitor vel non velit, vel non pos-
 sit dare pignora, aut fidejussores in
 securitatem debiti. *Less. libro 2. c. 20.*
dubio 13. Covar. Arrag. Maior. & alii
apud Salas tract. de usur. c. 22. n. 33.
 eiusdemque sententiæ dicitur esse D.
 Thom. opus. de usur. c. 10. Qua ratio-
 ne etiam sustineri posset talis con-
 tractus, si quis alicui det centum flo-
 renos eo pacto, ut si sacerdos factus
 fuerit, & beneficium obtinuerit re-
 stituat centum & decem florenos, sin-
 minus, nihil teneatur restituere. I-
 tem si quis mercatori trans mare eun-

si mutuet centum ea lege, ut si sal-
vus redierit, reddat 120. si verò na-
vis perierit, ipse vel eius heredes ni-
hil reddere obligati sint. dummodo
in his & similibus casibus verum &
probabile periculum sit amittendæ
sortis mutuatæ, quodque periculum
iudicio prudentum virorum tanti va-
leat, quanti id æstimat mutuator, &
pro eo ultra sortem petit.

Verum contra hanc doctrinam 3
pugnat expressus textus in *c. navi-*
gantibus h. r. ubi dicit Pontifex, *Na-*
viganti, vel eunti ad mundinas cer-
tam mutuans pecunia quantitatem, pro
eo, quod suscipi in se periculum recep-
erit, usurarius est, nisi ultra sortem
usurarius est censendus. Diversi diversas excogita-
runt huius *cap.* interpretationes, ex
quibus duæ mihi videntur præferen-
dæ. Prima est, quod in hoc textu
omissa sit particula, non, & legen-
dum: *usurarius non est censendus.*
quod valdè arguunt verba sequentia,
ibidem statim subjungitur; *ille*
que, qui dat 10. solidos, ut alio tem-
pore

pore

pare totidem sibi grani, vini, vel olei
 mensurae redantur, quae licet tunc plus
 valeant, utrum plus vel minus solu-
 tionis tempore sint valitura, veri simi-
 liter dubitatur, non debet ex hoc usura-
 rius reputari. ecce hic in primis Pon-
 tificis per illam particulam collecti-
 vam, ille quoque, videtur inter hunc
 & priorem eorum paritatem facere,
 alias enim posuisset particulam ali-
 quam aduersativam v. g. ille verò aut
 ille è contra. denique in posteriori ca-
 su propter periculum minuendi va-
 loris earum rerum quas mutuator
 loco pecuniae stipulatus est sibi
 dari, excusatur ab usura, ergo etiam
 & multò magis periculum amittendi
 totius capitalis ab usura excusabit,
 ubi enim eadem est ratio, eadem est
 juris dispositio.

Si verò alicui magis placeat servare
 verba pro ut vulgari in Corpore
 juris ponuntur, is dicere potest, se-
 cundo, textum in dicto c. naviganti,
 accipiendum esse de eo, qui ut possit
 sit aliquid ultra sortem lucrari, non

vult aliter mutuare quam sub tali pacto recepti in se periculi, hic propterea usurarius saltem mentalis est, quod cogat mutuatarium pecuniæ indigam tale pactum secum inire, qui fortassis mallet ipse periculum (quod sperat non adeo magnum futurum) subire, ne teneatur aliquid ultra sortem solvere. Ita hanc interpretationem ex Syl. Medina & aliis adfert *Les. dicto c. 20. n. 116.*

Quæritur 3. quid sint *montes pietatis*, & qua ratione ab usura defendantur? *¶ Montes pietatis* in Italia & aliis etiam locis esse usitatos, & di-
 araria publicè constituta, ut ad ea indigentes quasi ad montem refugium habeant, ne magis ab aliis usurariis opprimantur. Nam ex his *montibus* sive *montibus* datur mutuum indigentibus ea lege, ut pro mutuo pignus relinquere cogantur, & intra certum tempus recepto pignore pecuniam mutuam restituere, ac imper exiguum aliquid adicere: sin-
 tem intra tempus præfinitum de-
 bitum

bitum solutum non sit, pignus vendi possit, ut detracta sorte, exiguaque illo adjecto residuum de aestimatione pignoris debitori restituatur.

Porro quia ut dictum debitor ex his montibus accipiens mutuum tenetur præter sortem etiam aliquid saltem modicum adicere, olim valde dubitabatur, an hoc institutum montium non esset usurarium censendum? sed Leo in Concilio Lateranense sess. 10. unacum ipso Concilio hos montes tanquam pium institutum approbavit concedens indulgentias adjuvantibus & erigentibus, pro ut in Tom. 4. Concil. habetur. Item Concilium Trid. sess. 22. de reformatione c. 8. 9. & 11. inter pia loca etiam montes pietatis numerat. Ratio vero quòd isti montes usurarii non sint, ea redditur, quod in iis ultra sortem aliquid detur non tanquam lucrum ex mutuo, sed pro sumptibus necessariis ad montis conservationem pro stipendio ministrorum, qui montem administrant, & semper parati esse debent

debent ad mutuandum, ad pignora
recipienda, custodienda, pro libris
rationum cæterisque necessariis.

Quæritur IV. quid sit pactum *an-*
tychryseos, & an citra uluram fieri
possit? R. *antichrysim* esse pactum
inter creditorem & debitorem, ut
creditor tam diu pignore uti, & fru-
ctus ejus lucrari possit, usque dum si-
bi pecunia mutuo data à debitore re-
stituatur. *antichrysis* enim græcè sig-
nificat *contrarium* sive *mutuum usum*
rei scilicet in pignus concessæ pro
usu pecuniæ mutuo datæ, *textus* C
D. in l. si pecuniam 33. ff. de pignora-
tia act. & l. si is qui 11. §. 1. ff. de pig-
noribus. de hoc igitur pacto magna
est controversia, an sit usurarium
conferendum? Enim verò pro negati-
va (quam sustinet Alciatus libro 2.
§. c. 3. & alii apud Minsyngerum
lib. 6. obser. 71. & And. Gaill. lib.
obseru 3.) militant aliquot argu-
menta, primò, quòd pactum *antichry-*
seos differtè approbetur in dicta l. si
pecuniam & l. si is qui. item in l. si es

17. C. de usuris. secundo in c. 1. 8. de feudis dicitur, dominum lucrari fructus ex re feudali sibi à vasallo oppignorata. Tertio in c. salubriter 16. h. t. decidit Pontifex, quòd maritus pro dote uxoris sibi debita accipiens à socero pignus lucretur fructus hujus pignoris, & non teneatur, ob fructus interim ex pignore perceptos minorem dotem acceptare. Quarto nihil videtur continere iniquitatis, si creditor ex fructibus pignoris lucrum faciat propter culturam & curam, quam in illis serendis & colligendis impendit arg. §. si quis à non domino 35. Inst. de rerum divisione. ubi dicitur, bonæ fidei possessionem ex re aliena lucrari fructus saltem consumptos propter culturam & curam, quam rei alienæ adhibuit. Quinto denique, si creditor emeret pignus pro ea summa, quam mutuare uult, cum pacto, ut pro eodem pretio liceret debitori quandoque placuerit redimere, validum esset pactum, & creditor haberet rem, ex eâ capitali

que fructus perciperet, usque dum
 sibi à debitore pretium redderetur
 l. 2. C. de pactis inter empt. & vendit.
 ergò si hoc licet creditori per pactum
 emptionis, licebit etiam per pactum
 antichrystos; vel enim utrumque est
 justum, vel neutrum, cum utriusque
 idem sit effectus, neque unâ viâ de-
 beat permitti, quod aliâ prohibetur
 juxta regulam 84. *juris in 6.*

Verum contraria sententia &
 quod pactum antichryseos regulariter
 usurarium reputetur, apud Theol.
 cum D. Thom. Caiet. Soto, & aliis,
 ac Juris Canonici interpretes ha-
 stenus prævaluit teste Hen. Cani. de
 usuris. c. 5. n. 15. Paulo Lay. dicto
 16. n. 17. quibus ad stipulatur Pa-
 nor. inc. 1. n. 2. h. t. & Covar. var.
 solut. l. 3. c. 1. n. 3. fundamentum
 est in c. 1. & 2. h. t. ubi apertè deci-
 ditur, fructus pignoris sine usura non
 reddere lucro creditoris, sed imputan-
 dos esse in exonerationem sortis, qua-
 tenus deinde minor sors, seu minus
 capitale restituatur, quo plures fru-
 ctus

Etus ex pignore percepti sunt. Etenim
 ut præcedenti §. dictum usura est,
 quidquid ex mutuo pretio æstimabi-
 le per pactum creditor lucratur, sed
 hic per pactum *antichrysos* mutuo ac-
 cedens lucratur fructus pignoris er-
 go &c. Huc etiam facit *lex. 1. 2. 3. C. de pignoratitia actione* ubi clare
 constituunt Imperatores, *ut fructus pi-
 gnoris in sortem imputentur*. Ita tamen
 hæc sententia declaranda est, ut fru-
 ctus non possint cedere mero lucro
 creditoris. Secus autem si quosdam
 fructus velit retinere jure compensa-
 tionis, scilicet ratione *lucris cessantis,
 damni emergentis, suscepti periculi, vel
 expensarum in custodiendum pignus, vel
 colligendos fructus factarum*, non enim
 dicuntur fructus nisi deductis expen-
 sis *l. fructus. 7. ff. soluto matrimonio.*

Ad argumenta superius in contra-
 rium allata responderi potest, & qui-
 dem ad primum *l. si pecuniam. cum
 alijs citatis*, nihil relevare, eo quod
 leges Civiles permittentes usuras, ac
 usurarios contractus abrogentur per
 SS. *Canones Clem. unica h. t.* Ad

Ad secundum dicitur, speciale esse in feudo, ut dominus ex eo sibi à vasallo oppignorato fructus lucretur per d. c. i. x. de feudis. & c. conquestus h. r. quod & idem de emphitevsi asserunt DD. dummodo interea vasallo servitia, si quæ ex feudo præstare debeant, & emphitevtæ canon remittatur. Rationem verò specialitatis assignat Hostiensis & Panor. in d. c. i. quod hæc sit natura feudi, & emphiteusis, quam habet ex prima sui institutione, conventionem, vel consuetudine. cum enim in feudo & emphiteusi directum dominium maneat penes dominum, & tantum utile transeat in vasallum, & emphitevtam, per oppignorationem verò res tota revertatur ad dominum, videtur convenientius, ut ea potius ipsi domino, quam alteri fructificet.

Tertium similiter singulare est, quod maritus ex re pro dote uxoris oppignorata fructus lucretur, idque ob compensationem *lucris cessantis*; nam si dotem ipsam haberet, ex ea

fructus omnes lucraretur propter onera matrimonii, quæ subire debet. *l. dotis fructum 7. ff. de jure dotium*, ergo cum istud justum lucrum fructuum dotalium ob dotem non solutam marito absit, merito compensationem facit ex fructibus rei pro dote debita oppignoratæ, prout idem facere posset creditor quilibet in pignore, si sua interesset ratione *lucris cessantis vel damni emergentis*, ut dictum.

Ad quartum respondet Henr. Canis. *de usuris. c. 5. n. 25.* quod sibi imputare debeat creditor, qui *culturam & curam* ex contractu illicito in rem alienam impendit, ut propterea idem creditor non *bonæ fidei*, sed *mala fidei* possessori sit potius comparandus, qui ob culturam & curam nullos prorsus fructus lucratur, sed universos restituere tenetur *l. certum 22. C. de rei vindicatione.* & licet fortè creditor fuerit in errore juris putans, fructus pignoris posse ex pacto suo lucro acquiri, nihil ominis sciendum

endum est, errorem juris non prodesse acquirere, & lucrari volentibus
l. juris 7. ff. de juris & facti ignorantia.

Ad Quintum dicendum est, inter emptionem pignoris cum pacto redimendi, & inter pactum *antichrystos* magnam esse differentiam. Nam si creditor pignus emerit, deponitur qualitas creditoris, *mutui & pignoris*, & emptor efficitur Dominus, & fructus lucratur jure *dominii* ex re sua. Et deinde re empta casu fortuito v. g. incendio pereunte non potest amplius repetere pretium, quia res perit suo domino *toto 1. ff. de periculo & commodo rei vendita*. quæ omnia se aliter habent in pacto *antichrystos*, ubi creditor non efficitur dominus pignoris, & consequenter fructus percipit ex re aliena, atque pignore sine sua culpa pereunte nihilominus pecuniam mutuam repetere potest. Interim licet emptio cum pacto redimendi ordinario jure permessa sit *l. 2. C. de pact. inter empt. & vendito*

ditor. & etiam *antichrysis* hoc pacto, sicut & aliis titulis, ex quibus iuste aliquid ultra sortem exigitur, coonestari possit teste Laym. in *Theol. mor. lib. 3. tr. 4. c. 16. n. 17.* id tamen procedit, si omnia bona fide agantur, si nimirum res iusto pretio vendatur: & creditor non sit solitus usuras exercere cogens debitorem pecuniæ indigum ad talem contractum aliàs non mutuaturus. nam ex modicitate pretii, consuetudine sænerandi, & si rem intra certos annos non licuerit venditori redimere, aliquando emptionem cum pacto redimendi censerit contractum *usurarium*, & præsumi tantum fictam emptionem, in effectu autem esse mutuum cum lucro ex pignore textus sunt in *c. ad nostram de empt. & vendit. c. 4. de pignoribus. l. 3. C. plus valere quod agitur & c.* & videri poterit Fachin. *l. 2. contror. c. 12.*

Similiter, si quis contenderet, *antichrysin* posse reduci ad aliquem contractum *innominatum*, do ut des, *facio*

facio ut facias &c. concedo tibi usum
 mei prædii, ut mihi concedas usum
 tuæ pecuniæ &c. id fortassis transi-
 ret, si nihil in fraudem usurarum at-
 tentaretur, & contractus *innomina-
 tus*, qui certam legem non habet, sed
 totus ex conventionem & *præscriptis*
 partium *verbis* dependet & regula-
 tur, L. 3. & *seqq. ff. de præscript. verb.*
 ita clausuletur, ut neutri parti gravis
 sit, & notabiliter, præsertim ratio-
 ne periculi interitus, à mutuo diffe-
 rat, possunt enim contractus inno-
 minati naturam nominatorum assu-
 mere L. 5. *ff. de præscr. verb.*

Quæritur V. utrum *olla fortuna*
 passim in Germania usitata contineat
 usuram vel iniquitatem, si E. g. ali-
 quis pro sex crucigeris extrahat
 schedam signatam, & is qui præest
 ollæ, debeat ipsi dare rem valentem
 centum flor. e contra, si alius impo-
 nat 30. flor. & pro illis meras sche-
 das vacuas recipiat?

Respondeo, ollam fortunæ satis
 probabiliter ab *usura*, & *iniquitate*

defendi posse, ab *usura* quidem, quia non intervenit *contractus mutui*, in quo solo propriè committi *usuram* superius in §. I. diximus. etenim hæc olla fortunæ non immeritò ad *contractum emptionis & venditionis* revocari potest, in quo pecunia pro pretio, & spes rei accipiendæ pro merce sit. pro ut in *l. nec emptio* §. §. aliquando ff. de *contrahenda emptione* aliquando, inquit *Iuris Consultus*, sine re emptio intelligitur, veluti cum *quasi alea* (id est casus, fortuna, vel eventus dubius) emitur, cum captus *piscium, avium vel missilium* emitur, etenim emptio contrahitur, & si nihil incidit, quia *spei emptio* est. & hinc qui v. g. à *piscatore vel aucupe* pro imperiali emerit, quod media die capturus est, tenetur solvere pretium, & si nihil captum sit, & è converso *piscator & aucups* tenetur tradere, quod cepit, & si longè pluris æstimeretur. Ab *iniquitate* quoque defendi potest *olla fortuna* dummodo de *causis* vero *fraudes in signatione*, imposi-

tione

tionem vel extractionem schedarum non committantur: quia in ea pretium non metimur secundum valorem rei extractæ, sed juxta spem & incertitudinem lucri vel damni. Verum licet *olla fortuna* in se & cæteris paribus nec *usuraria* nec *iniqua* sit, quia tamen non longè abest à *lusu alearum*, qui prohibetur *in toto tit. de aleatoribus*. & multæ circa eam fraudes committi possunt, atque curiosi pecunias prodigunt, illi verò, qui erigunt ollam, pecunias extra civitatem & Provinciam avehunt, ideo à prudentibus Magistratibus non semper tales ollæ tolerantur.

Quæritur 6. Utrum usuram committat, qui rem carius vendit propterea, quòd pretium non statim numeretur, sed eius solutio in aliud longius tempus differatur? R. cum Panor. & aliis *in c. in civitate 6 h. t.* talem contractum in foro quidem externo rarius censerì nomine *usurarium*, cum non sit formale mutuum, in quo solo propriè usura committitur.

tur.

tur, in foro tamen interno sapius esse *usuram*, eo quod hæc venditio saltem in effectu & implicite contineat in se mutuum, & venditor censeatur *brevi manu* pretium emptori usque in tempus solutioni destinatum sub *usuris* credidisse & mutuasse, sicut tamen aliàs in mutuo propter *lucrum cessans* vel *damnum emergens* potest aliquid ultra sortem accipi, ita etiam in hoc venditionis contractu poterit venditor rem pluris æstimare, si sua interfit pretium non statim persolvi. Et præterea si dubium sit, an res vendita tempore solutionis sit plus vel minus valitura, & venditor non fuisset eam prius venditurus nisi in singularem gratiam emptori, propter istud dubium etiam venditor ab *usura* excusatur in dicto *cap. 6. C. c. ultimo vers. ille quoque h. t.*

- 9 Quæritur 7. An usurarius, vel illicitus sit contractus, si quis alienum debitum, nomen, seu Chyrographum emat, aut sibi cedi faciat pro
 mino-

minore quantitate, quàm in se continet, v. g. si pro debito 1000. flor. numeret 600.?

iv. Imprimis satis tum jure, tum usu receptum esse, creditum seu (ut Juris periti appellant) *Nomina & Chyrogapha* tanquam mercem idoneam posse in contractum emptionis deduci etiam invito debitore. *l. nominis* §. C. *de hereditate vel actione vendita*. *l. 1. C. de novat.* dummodo sint debita *liquida*, nam alienas lites & debita *illiquida* seu *controversa & litigiosa* emere severè in jure prohibitum est *tex. & interpp. in l. per diversas* §. *l. ab Anastasio C. mandati t. t. C. de Litigiosis. Pan ad c. fin. x. de alien. judic. mut. caus. facta. Wesenb. ad ff. de hered. vel act. vend.* Et eundem si in eiusmodi debitis ambigua (de facto, non de jure) aut difficilis sit executio solutionis, ita ut pecunia sine molestiis, vel sumptibus debitore acquiri non possit, vel si favorem venditoris expositum pretium potuisset emptor aliorum cum

cum

cum maiori lucro applicare, & sic
lucrum cessans, vel damnum emergens
cum tali emptione concurrat, omnes
consentiunt, quòd debitum arbitrio
boni viri consideratis omnibus cir-
cumstantiis posit etiam longè mino-
ris emi, quàm in se contineat.

Verùm si debitum facile obtineri
possit, nec propter pretium aliquid
interfit emptoris, non est una omni-
um sententia, an tale debitum mino-
ris emere liceat? & esse distinquen-
dum, an facilitas solutionis prove-
niat ex qualitate ipsius debiti, ut quia
debitor semper paratus est illud sol-
vere; vel an tantùm ex qualitate
emptoris, ut quia is ex speciali Prin-
cipis gratia, vel alio singulari medio
solutionem obtinere potest, quæ alie-
rà agrè obtineretur.

Primum casum magis speculati-
vum, quam practicum censet Card.
Lugo de l. & l. tom. 2. disp. 26. sect.
7. §. 1. n. 96. quòd vix contingat
debitum emi sine omni difficultate
exactionis, periculis, et interesse. si
tamen

tamen contingeret, ut v. g. creditor pecuniæ indigus ob repentinum discessum, vel aliud repentinum accidens mox à debitore habere non posset, ideoque alteri pro parata pecunia suum creditum liquidissimum venderet, ipse putarem tutius fore in conscientiâ, non licere tale debitum minoris emere, sicut cum Medina, Sylv. & aliis docet Lessius de I. & I. lib. 2. c. 21. n. 71. nam inter mercem & pretium debet esse æqualitas, non est autem æqualitas si v. g. pro 100. dentur 90. & aliàs multæ usuræ palliari possent, si usurarius diceret, se nolle mutuare, velle autem ab illo, qui mutuum petit emere chyrographum 100. flor. pro 90. & sic in effectu nihilominus 10. pro 100. lucraretur. Non est tamen omninò erroris damnanda altera sententia, quæ concedit aliquantò modicè minus pretium dari: quòd communi hominum æstimatione minus valeat censetur pecunia futura, quàm præ-

præsens, sicut minus est, actionem habere, quam rem *L. minus 250. ff. de R. I.* neque emptio sine omni prorsus commodo celebrari soleat. *Innoc. & Pan. in c. in civitate de usur. Nav. in man. c. 17. n. 230.*

In secundo casu, quando facilitas solutionis per accidens provenit ex persona emptoris, existimat Lessius *d. l. n. 76.* & Molina *de I. & I. tract. 2. disp. 361.* posse debitum emi citra injustitiam secundum illam æstimationem, quam considerata difficultate solutionis communiter apud alios & in foro habet, illud enim iustum rei pretium censetur, quo communiter apud homines æstimatur, sicut in simili, qui gemmam sine omni suo labore & sumptu inventam aut donatam accepit, potest absque injustitia eam tanti vendere, quantum communiter solet vendi ab iis, qui similes gemas magnis sumptibus conquirunt. fatetur tamen Lessius sepe peccare tales emptores saltem contra charitatem (quod etiam grave peccatum

tionem
250. ff.
ni pror-
Innoc.
v. Nav.
facilitas
enit ex
at Less.
I. tract.
emi ci-
m esti-
a diffi-
r apud
nim iu-
o come-
matur.
sine o-
entam
absque
quan-
is, qui
us con-
is (ape
contra
ve pec-
catum

ratum est, quamvis ordinariè ad re-
stitutionem non obliget) si miseris
& indigentibus hominibus non mai-
us pretium persolvant, cum ipsi non-
nunquam ingens lucrum reportent.
Item Officiales Principum, qui se in
solutionibus debitorum difficiles ex-
hibent, & ita indirectè cogunt credi-
tores ad sua debita vili pretio ven-
denda, quæ ipsi coemunt, haud dubiè
graviter contra justitiam peccant, &
ad restitutionem obligantur *Less. d. l.*
enim possunt sibi solvere, poterunt
etiamque & aliis, quibus ex justitia de-
betur. & si creditores velint ultrò
propter publicam necessitatem ali-
quid remittere, profectò justius est,
ut illa portio remissa accrescat arario
principis pro publico bono, ne sub-
stantia gravioribus contributionibus oc-
curratur.

Quid ergo, si creditor velit suum
debitum minoris vendere, poterit
ab ipso debitore, sive is princeps
sive alius, minori pretio emi?
si debitor ipse sit causa difficilis
solu-

solu- tionis, utique sine iniquitate & onere restitutionis emere minoris non poterit, secus verò, si propter inopiam aut alium casum totum solvere nequeat, tunc enim non apparet, cur debeat esse deterioris conditionis, quàm quilibet alius extraneus
Nav. d. l. Less. d. l. n. 70.

Advertendum tamen, si in præmissis casibus, & juxta dicta aliquid contra Charitatem vel justitiam peccetur, hoc peccatum non statim esse reducendum ad usuras, & usurarum pœnas, quia in *emptione*, & non in *mutuo* comittitur per tradita superius §. 1. n. 2. nisi in fraudem usurarum mutuum tali aliquo contractu palietur.

10 Quæritur 8, quid sit *contractus censualis*, an & quando *usurarius* judicandus? *Census* veteri Jure Romano à *censendo* seu æstimando dicebatur æstimatio patrimonii subditorum, unde tributum Cæsari vel Magistratui solvere tenebantur. *l. formatoria, ff. de censibus l. 2. C. 3. C. eodem.* & ipsum

& ipsum quoque tributum *census* vo-
 cabatur juxta illud *Matth. 22. licet ne*
censum dare Casari &c. De jure vero
 Canonico & ad propositum *census*,
 vel *contractus censualis* est jus per
 emptionem aut similem contractum
 acquisitum redditus annuos ex re, vel
 industriâ alienâ provenientes perci-
 piendi. Dico, ex re vel industria.
 Nam *census* dividitur in *realem* & *per-*
sonalem. *Realis census* est, qui funda-
 tur super certa re una vel pluribus.
 e.g. si à Titio emam jus percipiendi
 illos redditus, quos ipse annuatim ex
 domo vel prædiis suis percipit. quare
 hic *census* cum *realis* sit, & rei inhæ-
 rens comitatur rem ad quemcun-
 que possessorem deveniat, sicut ser-
 vitus vel aliud onus reale.
Personalis census est, qui fundatur
 super certa persona, quæ se obligat
 ad annuam pensionem, non tam re-
 spectu certæ rei, quàm potius respe-
 ctu lucri acquisiti ex propria indu-
 striâ, puta si illa persona exerceat ne-
 gotiationem, opificium aut artifici-
 um;

um;

um; nisi quod subinde ad debiti securitatem certus fundus hypothecæ subiiciatur, non tamen cum jure, ex illo fundo fructus percipiendi.

Uterque census tam *realis* quam *personalis* plerumque solet habere pactum *redimendi*, ut scilicet ille, qui censum ex re vel industria sua vendidit, possit hunc censum rursus redimere, si emptori pretium pro venditione census acceptum denuò restituat. Imò frequenter census ex *utraque parte redimibilis* constituitur, ita ut non tantum venditor possit restituito pretio censum redimere, & se vel res suas ab hoc onere liberare, sed etiam ipse emptor possit venditori rursus jus suum cedere, ab eoque pretium pro censibus datum repetere.

Verum quia talis contractus censualis prima fronte nihil videtur differre à mutuo sub usuris contracto quia & in mutuo debitor mutuam acceptam pro libitu restituere, & rō in creditor illud repetere potest, inter rim usuræ annuæ & pensiones ex mutuo

tuo præstandæ sunt, ideo inspicien-
 dum est, utrùm tales contractus cen-
 suales sine peccato usuræ sustineri
 valeant? Respondeo itaque primo,
 censum *realem* ex parte solius vendi-
 toris redimibilem esse contractum li-
 citum & non usurarium, per expres-
 sam declarationem Pontificiam in
Extravag. i. & 2. de empt. & vend.
inter com. dummodo census eo pretio
 ematur, quod consuetudo loci vel
 Magistratus justum decrevit, pro ut
 consuetudine Germaniæ receptum,
 ut 5. floreni annui reditus emantur
 pro centum florenis.

Est etiam inter hunc contractum
censualem & inter *mutuum* notabilis
 differentia, quæ ex communi DD.
 sententia apertè colligitur in citatis
Extravagantibus: nam in *mutuo* bo-
 nis & facultatibus debitoris casu ali-
 quo pereuntibus nihilominus pecu-
 niæ mutuata cum usuris repetitur, at
 in *contractu censuali* seu emptio-
 nis *census realis* si res, ex qua reditus
 ematur, siue *census emptus* est, inter-
 eat,

eat, census quoque & facultas rependi pretium interit.

Similiter si propter sterilitatem aut aliam causam res censualis non tantos fructus proferat, ut integræ pensioni sufficiant, non tenetur debitor seu venditor census totum censum solvere, nisi antecedentium aut subsequen-
tium annorum fertilitas talem sterilitatem compen-
set. Cuius ratio est, quod hic contractus emptionis sit, emptione autem perfecta periculum in re empta contingens ad emptorem pertineat *toto t. ff. de periculo & commodo rei vendite.*

Non etiam obstat, quod contra hunc contractum censualem obicitur, solet, nimirum esse contra naturam pecuniæ & emptionis, ut una pecunia aliâ pecuniâ ematur, cum pecunia sit tantum pretium ad alias res comparandas; item emptionem esse se tantum de re præsentis, in contractu autem censuali hic & nunc nulla res præsens sit, quæ ematur. Nam dicendum est, in contractu censuali

non emi pecuniam tanquam mercem, sed jus percipiendi pecuniam, pro ut etiam alia jura incorporalia rectè emuntur, & venduntur. Unde quia istud jus futuris temporibus percipiendi pecuniam statim tempore emptionis à venditore census conceditur emptori, ideo hoc respectu factis res empta præsens dici potest. Veluti & fructus in agris, partus ex animalibus in futurum nascituros jure vendi probatur *ex l. nec emptio §. de contrahenda emptione.*

Quod si census *realis* non tantum in parte venditoris, sed etiam emptoris, & sic *utrinque redimibilis* constituitur, adhuc tamen non improbabili-ter ab usura defendi potest. contra-ctus enim ex conventionem legem accipiunt *c. contractus §. de R. l. in 6.* illæ differentie inter mutuum & contractum paulò ante enumeratæ adhuc permanent.

Verum quidem est, quòd ex Constitutione Caroli V. in Comitibus Austriacis facta sub titulo, *de usurariis*

contractibus, ad censum licitum re-
 quiratur, ut eius redemptio non sit
 in arbitrio emptoris, sed solum ven-
 ditoris, nihil ominus id intelligi po-
 test, quòd in foro externo nonnun-
 quam ex tali pacto usura, & *pallia-
 tum mutuum* præsumatur, quæ præ-
 sumptio non habet locum in foro in-
 terno, si omnia bona fide agantur,
 & periculum intereuntis rei censua-
 lis penes emptorem maneat, Præte-
 rea similes conditiones quatenus ea
 prohibent, quæ juri naturali non ad-
 versantur non ubique esse receptas
 asserit Paul. Lay, in *Theol. morali lib.
 3. tract. 4. c. 18. sub. n. 6.* Atta-
 men in loco ubi non esset consuetu-
 do censum utrinque redimibilem
 constituere, tutius foret à tali contra-
 ctu abstinere propter illam fori ex-
 terni præsumptionem, & scandalum
 aliorum, ac periculum usurariæ in-
 tentiois.

II Respondeo II. Censum quoque
personalem præsertim à solo vendito-
 re redimibilem (probabiliter etiam
 utriusque)

utrinque redimibilem per ea quæ
 mox de censu reali diximus) ab u-
 sura plurimi DD. defendunt. si enim
 aliæ præstationes super sola personæ
 industria constitui possunt, prout fit
 in tributo Magistratui solvendo, in
 decimis personalibus, in contractu
 societatis &c. non apparet ratio, cur
 idem in censu personali fieri nequeat,
 cum de æquivalentibus idem sit ju-
 dicium. *L. ultima; ff. mandati.* Dif-
 fert autem hic contractus à mutuo, 1.
 quod constitui non possit, nisi cum
 tali personâ, quæ ex sua industria lu-
 crum facit. 2. Si ex causa persona
 casualis lucrum facere amplius
 non valeat pensiones quoque annuæ
 amplius non solvantur. 3. Si cen-
 sus ex parte solius venditoris redi-
 mibilis sit, iterum differt à mutuo,
 quia mutuum non tantum debitor
 in ponte solvere, sed etiam creditor ab
 invito debitore petere potest.
 Imò non desunt magni nominis
 DD, qui censum personalem & rea-
 liter constitui posse affirmant cum

pacto *affecurationis*, ut nimirum venditor suscipiat in se periculum interitus, & re censuali pereunte, vel lucro ex industria personæ sine culpa ejus cessante venditor non quidem annuos census persolvere, sed tamen capitale seu pretium census restituere teneatur, dummodo hæc obligatio venditoris ipsi alio modo compensetur scilicet pretium census augendo, vel, quod in effectu idem est, minorem censum exigendo. Ita namq; in aliis contractibus aperto jure concessum est, ut contra naturam contractus periculum ex speciali pacto ad alterum pertinere possit, puta in commodato ad commodatarium, in deposito ad depositarium *c. unico, de commodato l. i. ff. depositi*. Verùm contra hunc censum personalem, & pactum *affecurationis* adducitur Bulla Pij V. quæ incipit; *cum onus apostolica servitutis*. cui tamen similis responsio aptari potest, quæ superius circa constitutionem Carolinam data est. Prolixius hanc materiam *de censibus* tractat

tractat Lay. d. L. c. 18. & Cov. va-
 riarum resolut. lib. 3. c. 7. Henr. Ca-
 nis. de usur. c. 11. Lessius de I. G. I. lib.
 2. c. 22. alique apud eos citati,

Quæritur 8. & ultimò, quid sit
cambium, & quo titulo ex eo lucrum
 acquiri possit? Negotiatio ista pe-
 cuniaria, quæ *cambium* dicitur pas-
 sim nota & usitata nihil est aliud,
 quàm permutatio pecuniæ pro pecu-
 niâ, in qua ille qui rogatur, ut pecu-
 niâ commutet, *campfor*, ille verò
 qui rogat & ad cuius gratiam pecu-
 niâ commutatur *Campsarius* appella-
 ri solet; prisco enim vocabulo *cam-
 bere* vel *campfare* idem quod *permu-
 tare* significabat, sicut ex Prisciano re-
 fert Cov. de collatione veterum numis-
 matum c. 7. n. 4. Licet verò etiam in
 mutuo pecuniâ pro pecuniâ detur, id
 tamen non fit causa permutationis,
 neque statim tempore contractus in
 mutuo, sicut in cambio pecuniâ uni-
 us datur pro pecuniâ alterius, sed so-
 lus creditor numerat pecuniâ, ut in
 mutuo vel eandem, vel aliam eius-

dem generis, & bonitatis recipiat, cum ergo *cambium à mutuo* differat, consequens est, quòd lucrum ex cambio quæsitum nomine *usurarum* censeferi non debeat, nec usurarum pennis subjaceat. videamus tamen breviter, ex quibus causis aliquod lucrum citra iniquitatem ex *cambio* percipiatur.

Est autem præsciendum, *cambium* dividi in *manuale* sive *minutum*, & in *cambium locale*. *Cambiū minutum* seu *manuale* dicitur, quando pecunia unius formæ aut materiæ permutatur cum pecuniâ alterius formæ aut materiæ v. g. crucigeri aut sesteria pro taleris, vel aureis, moneta Germanica pro Italica, Hispanica &c. dicitur *minutum*, quia plerumque minor moneta commutatur pro maiore, & *manuale*, quia statim in eodem loco & tempore de manu ad manum vicissim pecunia numeratur.

Locale cambium est, quando pecunia præsens commutatur cum pecuniâ distante in alio loco, quod cum

ordinariè per litteras fieri soleat, per
 quas campfor mandat suo correspon-
 denti, ut campfario certam pecuniæ
 quantitatem, quam ipse campfor jam
 hic v. g. Salisburgi accepit, numeret
 Romæ, ideo etiam *cambium per litte-
 ras* appellatur. Idque præcipuè ob
 utilitatem itinerantium inventum
 est, ne cogantur pecunias cum mag-
 no periculo & incommodo secum
 continuò deferre.

Porro in *cambio minuto* si v. g. aure
 rei pro crucigeris commatandi fiat,
 solent campfores aliquid auctuarii loci
 exigere, & frequenter pro quolibet
 aureo sestertium vel grossum.
 causas huius exactionis DD. ali-
 quot allegant, prima est locatio ope-
 rumque & obsequii, siquidem campfor
 debet semper paratas habere diver-
 si generis pecunias, quemlibet ad
 cambium in suam domum intro-
 mittere, inde se & famulos huius ne-
 cessarii expertos alere. quod maximè
 procedit circa campfores, quibus
 obligatio tale cambium exercendi
 ordi-

pro publica hominum utilitate à Magistrate imposita est. secunda causa, est *lucrum cessans* vel *damnum emergens*, ut si campfor proposuerat nummos aureos aliò deferre ubi pluris valent, & alibi merces emere, ubi alià monetâ longè carius emuntur &c. Tertia, puritas materiæ, quia communi hominum iudicio imperialis vel ducatus purus nihil habens de cupro admixtum pluris æstimatur, quàm moneta impura. nec obstat, quod quidam opponunt, æstimatione materiæ non esse in potestate subditorum, sed Principis monetam eudentis. Nam respondetur nummos alio modo æstimari à Principe, & alio à subditis: à Principe quidem nummi *formaliter* considerantur, ut nummi sunt, & quatenus mensura rerum venalium, & solutionis debitorum: à subditis verò in cambio, & commutatione *materialiter*, & ut res sui patrimonii, quæ in se meliores vel deteriores sunt. Hinc etiam pro quarta causa assignant antiquitatem

tatem, raritatem, comoditatem con-
servandi, numerandi, vel deferendi
monetam. Quinta demum esse po-
test, usus seu expendibilitas, ut si in
aliquo loco commutentur numi, qui
possunt ibi expendi cum iis, qui ex-
pendi non possunt, isti enim cum non
habeant ibi pretium, vel valorem
minoris aestimantur.

Sed & *in cambio locali* camplores
aliquod lucrum facere confuever-
unt, ita ut si in exemplo campsarius
hic Salisburgi numeraverit campso-
ri centum imperiales, Romæ tantum
accipiat nonaginta quinque, & quin-
que cedant lucro camporis.

Hoc verò lucrum dummodo usi-
tatum in aliquo loco cambii modū,
qui communi hominum aestimatione
non reputetur iniquus, non excedat
communiter defendunt DD. Inpri-
mis enim camplores pro itineranti-
um utilitate solent ad hoc operas su-
as locare, famulos & scribas alere, li-
bros rationum tenere, aliosque sump-
tus facere. Deinde campfor virtua-
liter

liter saltem transfert pecuniam de loco ad locum, & liberat campfarium ab onere, sumptibus, ac periculis, quæ ipse in transferenda pecunia subire deberet, quod obsequium merito pretio æstimabile censetur. Plura de cambiis videri poterunt apud Less. de I. & I. libro 2. c. 23. ubi difficultates plerasque circa cambia satis exactè pertractat.

§. III.

De restitutione & poenis
Usurarum.

SUMMARI A.

1. Obligatio restitutionis incumbit usurariis etiam mentalibus.
2. Cur & an non idem in Simonia mentali.
3. Iure Can. etiam heredes tenentur restituere.
4. Excusatio à restitutione.
5. Res emptæ ex pecunia usuraria, non est restitutioni obnoxia nisi deficientibus aliis mediis.
6. Contra tertium possessorem non datur actio.
7. Alia poena usurariorum.
8. Parochi sine iudicio ordinarii non debent aliquem usurarium condemnare.

9. Oblationes quando recipiendæ ab usurariis.
10. Ad sepulturam non recipiuntur nisi præstita satisfactione, vel cautione.
11. Nec testamenta eorum valent.
12. Iurium imperiti, qui juxta communem modum sub nomine mutui accipiunt aliquid ultra sortem, qualiter frequentes ab usura excusari possint.

Sicut quilibet iniquus rei alienæ detentor ad restitutionem tenetur, nec absolvitur peccatum, nisi restituatur ablatum c. peccatum de Re in 6. ita etiam usurarii ante omnia cogendi sunt ad restitutionem eorum, quæ per usuras contra jus naturale, divinum & humanum acquirunt. Et cum usura rapinæ inquitur sit. c. si quis usuram 14. q. 4. ideo usurarii in utroque foro tam interno quam externo ad restitutionem adhiberi debent. In foro tamen externo non aliter quis ad restitutionem exequatur, quam si fuerit usurarius manifestus, scilicet per rei eversionem, confessionem judicialem, & aliasve

aliasve legitimas probationes convi-
 ctus; Ecclesia enim & alii iudices
 externi non iudicant de occultis, ne
 quandoque innocentes pro nocenti-
 bus puniantur *c. cum tu §. h. t. l. ul-
 tima C. de probationibus*. In foro au-
 tem interno nulla opus est probatio-
 ne, sed sua quemque conscientia ar-
 guit. Hinc etiam non tantum realis
 usura, quæ aperto usurario pacto
 commissa est, sed & sola mentalis in
 conscientiarum foro ad restitutionem
 obligat. per textum & DD. in *c. con-
 sultit 10. h. t.* dicitur autem *menta-
 lis usura*, quando creditor non fuisse
 aliter pecuniam daturus indigo de-
 bitori, nisi ipse debitor vicissim vel
 sine omni pacto externo, vel ex pa-
 cto aliquo simulato, & quo ad exte-
 nam speciem non usurario, lucrum
 creditori concessisset. Exempla des-
 sumi possunt ex §. 1. versiculo dico
 quarto. & ex §. 2. q. 2. & secunda in-
 terpretatione *c. naviganti* & ex eor-
 dem §. 2. q. 4. in responso ad quin-
 tum argumentum.

Verum

Verum hic non levis est difficultas, quare in *simonia mentali* sufficiat solâ pœnitentiâ & dolore erga Deum illud peccatum expiare sine restitutionis obligatione, ut communiter tradunt Interpretes in c. ultimo de *simonia*, & non similiter in *usura mentali*? Inter varias explicationes quas adferunt DD. illa videtur capiti facilior, quam refert Barb. in dicto cap. consuluit n. 4. quòd in *usura mentali* injuria fiat debitori qui invitus, & necessitate coactus solvit, in *simonia* verò *mentali*, quæ sine expresso pacto fit, plerumque ille, qui pro spiritualibus aliquid temporale offert, non sit necessitate coactus. Imò si ponatur casus, ut v. g. Clericus in necessitate constitutus non possit aliter impetrare beneficium ad sui sustentationem, quàm si liberalem oblationem faciat Episcopo, vel Patrono aliàs sibi non collaturo, tunc æque restitutionem faciendâ esse in *simonia* hac *mentali*, quàm in *usura mentali* non improbabili-

Verum

habilitate docet Dominicus Sotus de
justitia & jure libro 9. q. 8. articulo
 I. neque etiam ex textu *d. c. ult. de*
simonia. qui obscurior est, & diver-
 sas interpretationes admittit contra-
 rium evincitur.

3. Caterum restitutio usurarum vel
 debitoribus per usuras læsis, vel he-
 redibus eorum, aut in istorum om-
 nium defectu pauperibus facienda
 est, *d. c. cum tu 5. h. t.* Ex adverbo
 quoque non tantum ipsi usurarii, sed
 etiam heredes eorum, usuras restitu-
 ere tenentur. Quamvis enim de lu-
 re Civili heres non teneatur ex deli-
 cto defuncti, nisi quatenus ex illo de-
 licto ad heredem pervenit, & inde
 locupletior factus est, vel si lis cum
 defuncto contestata fuerit, ut tunc
 non tam ex delicto, quam ex quasi
 contractu litis contestatae convenia-
 tur, *L. unica C. ex delicto defuncti,*
quemadmodum heres teneatur & c. De
 jure tamen Canonico heres ad exo-
 nerationem conscientiae defuncti te-
 netur pro viribus hereditariis om-
 nibus

totus de articulo ult. de diver. contra-
 um vel vel he- m om- cienda dverso arii, sed restitui- de lu- ex deli- illo de- & inde is cum ut tunc x quali venia- functi, c. De d exo- acti te- s om- nibus

nibus illis satisfacere, quibus defun-
 ctus damnum intulit, licet ex illo
 damno hereditas aucta non sit *c. ult.*
de sepulturis. c. in litteris. de raptori-
bus. Et cum hæc res salutem animæ
 concernat, & naturalis ratio suadeat,
 ut contra justitiam læsis damnum ex
 bonis ipsius lædentis compensetur,
 ideo hanc constitutionem juris Pon-
 tificij etiam in terris Imperij obser-
 vandam esse non attenta lege civili,
 rectè docet Henricus Canis. *de usuris*
l. 7. sub. v. 4.

Ab hac tamen restitutione excu-
 sat notoria paupertas usurarij, vel he-
 redum ejus, usque dum ad pinguior-
 em fortunam deveniant *l. nam is nul-*
am ff. de dolo. & d. c. 5. b. t. Item si
 debitor ipsemet solitus sit usuras ex-
 ercere, non audietur contra suum
 creditorem restitutionem usurarum
 petens, nisi & ipse prius aliis, cum
 quibus usuras exercuit, restitutionem
 petierit, nam frustra legis auxilium in-
 vocat, qui in legem peccavit. *c. q. 2.*
de iura. b. t.

Sed

5 Sed quid, si creditor ex pecunia
 usuraria domos vel prædia emerit,
 an hæc tanquam sua debitor vel
 heres ejus petere poterit sicut potuis-
 set ipsam pecuniam usurariam
 de jure rem non succedere in locum
 pecuniæ, propterea qui ex aliena pe-
 cunia etiam inscio vel invito domo-
 rem aliquã emit, sibi acquirit huius
 rei dominium, non alteri, cujus pe-
 cuniæ fuerunt, nisi quod ei aliam
 pecuniam reddere teneatur; per tex-
 tum expressum in *l. qui aliena* 8. C.
si quis alteri vel sibi & *lege si ex*
ea 6. C. de rei vindicatione. Si tamen
 creditor non habeat alia media satis-
 faciendi debitori propter usuras,
 tunc cogetur talia bona vel in solu-
 tum dare, vel vendere, & de pretio
 usuras malè acceptas compensare
c. 5. h. t.

6 Quòd si talia bona jam in tertio
 alienata sint, contra hunc tertium
 possessorem probabilius debitori nul-
 la actio competit: non personalis,
 quia cum eo nihil contractum fuit

nec etiam *realis hypothecaria* quia
 non habemus legem, quæ hypothe-
 cam in tali casu concedat, nisi fortal-
 sis debitor cum quo usura exercita,
 pupillus aut minorennis fuerit, qui a-
 liàs in re ex pecunia sua comparata
 tacitam hypothecã habet. *l. idemque*
7. ff. qui potiores in pignore: vel Ec-
 clesia, quæ jure minoris utitur *c. 1. de*
in integrum restit. vel nisi alienatio in
 tertium facta sit in fraudem debito-
 ris, cum creditor usurarius sciret se
 aliunde debitori per usuras læso sa-
 tisfacere non posse, tunc enim res a-
 lienata revocabitur secundũ ea quæ
 traduntur in toto *t. ff. quæ in frau-*
dem creditorum. Cov. variarum resolut.
libro 3. c. 3. sub n. 6.

Præter obligationem restitutio- 7
 nis aliæ quoque pœnæ in usurarios
 constitutæ sunt, ut primò infamia
 iuris *l. improbum scenus C. ex quib.*
caus. infam. irrogetur.

Secundò privatio officii, & depo-
 sitio in Clerico usurario *c. 1. & seq.*
4. q. 4. poterit tamen Episcopus
 post

post restitutionem & peractam poenitentiam cum tali Clerico dispensare. c. at si Clerici §. de adulteriis de iudicis. Gl. in c. preterea v. suspendas h. t.

8 Tertio Laicos usurarios Episcopus excommunicare potest, & prohibere, ne eorum oblationes tanquam malè quæsitæ in Ecclesiis recipiantur, sub pœna ut Ecclesiastici tales oblationes recipientes ab officio suspendantur, & ad restitutionem acceptorum teneantur c. 3. & c. preterea h. t. quod tamen intelligendum est, si aliquis usurarius manifestus sit, aut tanquam usurarius in iudicio convincatur, & si appareant illi, quibus per usuras damnum datum est, aliàs in dubio absque declaratione Episcopi à privatis Parochis nemo tanquam usurarius facile proclamandus est, criminalia enim, quæ altioris indaginis sunt, & magnum præiudicium, ac pœnas juris secum trahunt, nec Parochus, nec Decanus ruralis iudicare, sed ad Episcopum referre debet, Tridentinum sess. 24. de reformat. c. 20.

Quod si etiam nulli amplius existant debitores, vel heredes eorum, à quibus usuræ extortæ sunt, tunc in horum defectu oblationes, maxime quæ in sustentationem pauperum cedunt, faciendas & recipiendas esse habetur in sæpe dicto *c. 5. h. t.* & insinuatur *Luca 16. c.* ubi Christus dicit: *facite vobis amicos de mamona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.*

Quartò usurarii manifesti ad Ecclesiasticam sepulturam non admittuntur, antequam usuras pro modo & possibilitate facultatum suarum restituerint, aut saltem cautionem de restituendo præstiterint presentibus illis, quibus usuræ debentur, aut in istorum absentia coram loci Ordinario, proprio Parocho, vel Notario *c. 2. h. t. in 6.* imò in articulo mortis, & casu necessitatis, quando Ordinarius loci, Parochus vel Notarius haberi non potest, quemlibet Sacerdotem, qui tunc temporis à peccatis absolvere potest, etiam idoneum

um esse ad recipiendam talem cautionem, ut eam postea referat Episcopo docet Syl. in verbo restitutio §. 6. q. 1. & Navar. in Manuali c. 13. n. 218.

II Quinto testamenta & ultimæ voluntates usurariorum non valent, nisi ante mortem usuras restituerint, vel de restituendo idoneam cautionem dederint. *d. c. 2. h. t. in 6.*

¶ Demum hoc loco notandum est, quod homines rudes & indocti, qui ex sua pecunia lucrum, & pensiones annuas accipiunt juxta eum modum, quo alii viri honesti, & probi facere consueverunt, non sint facile de usura condemnandi, quàmvis ipsi non intelligant, quo jure vel titulo tale lucrum sibi habere liceat, cum enim lucrum ex pecunia variis ex causis honestari valeat, ut propter lucrum cessans, damnum emergens, implicitum pactum societatis, emptionem census &c. satis censeari possunt in bona fide, qui proborum virorum imitantes exemplum sibi proponunt.

non aliter quàm iusto, quo fieri potest, titulo lucrum ex pecunia quaerere.

Imò licet indocti contrahendo utantur verbo mutui, vel germanicè *ausleichen*/nihil ominus cū non intentio verbis, sed verba intentioni deservire debeant *c. secundo requiris. de appellationibus.* ideò ex mente istorum, qui omni meliori modo, quo de jure fieri potest, contrahere intendunt, similes contractus in effectu non tam mutuuum, quàm societas implicita cum pacto assecurationis quod fieri potest si pro tali periculo assecurationis socio relinquatur lucrum cum, contractus ex conventionem legem accipiant) vel emptio census realis aut personalis adicari debent, præsertim quia a Germanos ille terminus valdè generalis est, & omnem fermè conditionem significat. ita docet Lay: *no 3. tractatu 4. c. 18. n. 11. Et cum Les. Valen. Et Maiore ibidem* aliàs enim innumeri condem-

demnandi forent, non tantum Laici, sed & Ecclesiastici, qui sub nomine & titulo *aufleichen* ultra sortem seu capitale annuatim 5. vel 6. pro 100. exigunt, nec lucrum cessans, nec damnum emergens, nec morale periculum in erituri capitalis propter assecurationem pignoris & fidejussorum habent, & solum lucrum quaerunt, ne pecunia otiosa sit. & sane si iniquitatem non a verbis, sed ab effectu metimur, haud esset rationabile, indoctum, qui sub nomine *mutui* vel *aufleichen* / accipit 5. pro 100. usurarium asserere, & doctum qui sub nomine *cenjus* idem facit, absolute vere. Meminisse tamen oportet, quod semper hactenus monui, multos contractus excusari posse, in quibus aliquid ultra sortem accipitur, si fiant cum eo, qui ex mea pecunia negotiatur, & honestum lucrum quaerit, ut mihi huius lucri partem tribuat, veluti in contractu societatis expresso vel implicito, in quo alter pecuniam, alter industriam con-

Laici, fert, contingit, aut si verè reditus an-
 omine nios ex re vel industria habeat, quos
 em seu sine damno suo vendere possit. se-
 100. nis autem, si contrahatur cum debi-
 ns, nec tore indigente, qui tantum ad suble-
 leperi randas necessitates suas mutuam pe-
 ter al- cuniam accipit, & si reditus ex re-
 ejusso- nus vel laboribus suis provenientes
 n quæ- vendere debeat defectum necessa-
 sanè si- ræ sustentationis pati, & paulatim
 ab es- prorsus ad inopiam delabi cogetur,
 ionabi- cum tali enim non est materia, vel
 e muti- merces, scil. luerum aut reditus, su-
 100. per quibus possit fundari emptio
 m qui- census, vel societas. Quod si ab ini-
 , absol- no contractus habuerit ex re vel in-
 portet, dustria reditus, & hi sine culpa sua
 i, mul- defecerint, hic defectus vel interitus
 in qui- ad emptorem census spectat, ut is
 cipitur, census exigere non possit, sicut eti-
 pecunia- am superius dictum. Caveant igi-
 luerum- tur divites, ne pro transitorio & ple-
 partem- tumque ingratis heredibus relin-
 societa- quendo lucro animæ detrimentum
 quo al- patiantur, thesaurizent sibi potius
 m con- thesauros in cælo, faciant Christianæ
 festi

Cha

Charitatis erga indigentes officium &
adimplere studeant illam Christi sen-
tentiam Luc. 6. *benefacite, mu-
num date, nihil inde
sperantes.*

